

Euskal Herriko Ahotsak
ahotsak.com

Gregoria Gandiaga Onaindia

*Markina-
Xemein,
Bizkaia
(1919-2019)*

Aurkibidea

Biografia

Bolibarren jaio zen, baina Ziortzan hazi zuten, amak ez zeukan bularrik-eta. Hamar seme-alabatatik laugarrena izan zen Gregoria eta horregatik amamarekin eman zuen haurtzaroa. Bederatzi urte zituela, neskame joan zen Markinako baserri batera eta bertan urtebete igaro zuen. Gero, Lekeitio ere egon zen neskame, bertako kapitain baten etxean; harik eta gerra sartu eta etxera itzuli behar izan zuen arte. Gerrako kontuez hitz egin zigun Gregoriak berarekin egon ginenean, neskame lanez eta baserriko bizimoduaz.

Zintak

MAR-053

- **Proiektua:** Markina-Xemeingo ahotsak
- **Elkarrizketatzailea(k):** Etxazarra, Ainhoa
- **Data:** 2013-07-17
- **Iraupena:** 78 min
- **Euskarria:** Bideo digitala
- **Kodifikatzailea:** Etxazarra, Ainhoa

Pasarteak

1. Haurtzaroa amamarekin eta etxeko beharretan

- **Erref:** MAR-053/002
- **Iraupena:** 0:01:11. **Hasi:** 00:03:20. **Bukatu:** 00:04:31
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Familia eta harremanak » Lagunartea eta familia » Haurrak zaindu eta hezi
- Familia eta harremanak » Lagunartea eta familia » Etxeko zereginak

Laburpena:

<p>Amamarekin igaro zuen haurtzaroa eta bera baino ume txikiagoak zaintzen. Etxeko beharrak egiten ere lagundu behar izaten zuen, belarrak ekartzen esaterako.</p>

Transkripzioa

-Orduen zure ume denpora zer? Zelan izen zan?

-Zelan ba gero, txikixe ta amomak esaten eusten, nik amomaz lo eindde beti amomaz zertzen nitzen. Ta "erain umiai lo eitzeke". Ta neu txikixe ta umiai euki, osea umiai erain. Ta amoma gora juten zanie,n neu be gora ta "ez etorri, egon hor". "Hamen eongo naz?" beti esaten nik urte bategaz be "Hamen?" ta "bai, hortxe, jausi eingo za eskilaretan-ta". Ta beti amamaz.

-Zu beti amamagaz.

-Ta gero ba, astukin ta biherrien. Ekarri biher izeten zan bedarra, hainbeste ganau euen ta ni baiño zaharrauek ebaitxe ipintxen eusten astu kargaute, asto bi, ta batark hainke eitzen eban ta hari ipini biher izeten jakon mozala. Ta gaur billurtu eingo nintzateke, ordun ez. Akostunbraute halantxeik. Ta bedarrak eta erun astuai hara ta erun etxa harek kargaute ipintten eustezan mutillek edo aitxek edo, ta gero amamak edo husten eban ta gero atza astukin jun. Ta biherrin.

2. Mutilak eskolara eta neskak neskame

- **Erref:** MAR-053/003
- **Iraupena:** 0:01:15. **Hasi:** 00:04:31. **Bukatu:** 00:05:46
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Familia eta harremanak » Sexua eta generoa » Genero berdintasuna
- Lanbideak » Neskameak

Laburpena:

Zortzi urte zituela, oraindik eskolara hasi barik zegoen Gregoria. Etxean geratu behar izaten zuen baserriko lanetan laguntzera. Mutilak, oster, eskolara joaten ziren, soldadu joaten zirenerako idazten ikasi behar zutela uste zuten etxekoek eta. Neskek, oster, josten ikasi behar zuten. Horrela bada, bederatzi urte zituela neskame joan behar izan zuen Gregoriak.

3. Neskame bizimodu gogorra

- **Erref:** MAR-053/004
- **Iraupena:** 0:03:29. **Hasi:** 00:05:46. **Bukatu:** 00:09:15
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Lanbideak » Neskameak

Laburpena:

18 ogerleko inguru ordaintzen zieten urtean neskame egotearren. Gregoriak urtebete egin zuen Markinako baserri batean. Txarto egon zen, jateko urria zeukan eta behar handia. Goizeko seietan, esaterako, jaiki eta Markinara joan behar izaten zuen astoarekin esnea partitzera. Ogirik ere ez zioten ematen jateko.

4. Gonbidatu egunetan etxera

- **Erref:** MAR-053/006
- **Iraupena:** 0:02:40. **Hasi:** 00:10:30. **Bukatu:** 00:13:10
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Lanbideak » Neskameak

Laburpena:

Neskame egon zenean, ez zioten xaboirik ematen bere arropak garbitzeko. Neskame egon zen urtebete horretan, gonbidatu egunetan ikusten zituen etxekoak eta amama lantzean behin Markinan. Denetariko beharrak egiten zituen neskame zegoela: belarra moztu, behiak zaindu... Urtea egin zuen bertan.

5. Ardiak saldu kamionetarekin beharrean hasteko

- **Erref:** MAR-053/007
- **Iraupena:** 0:02:28. **Hasi:** 00:13:10. **Bukatu:** 00:15:38
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Ohiturak eta bizimodua » Kontakizunak eta sinesmenak » Anekdotak, kontakizunak
- Baserrria » Baserriko lanak » Artzaintza
- Lanbideak » Neskameak
- Lanbideak » Beste batzuk

Laburpena:

Erdotzako palazioan egon zen neskame. Han ondo egon zen. Bertan zegoela mutil-laguna aurkitu zuen eta gero berarekin ezkondu zen. Gizona artzain ibili zen gaztetan, baina ezkondu zirenean artaldea saldu eta kamioneta batekin hasi zen beharrean. Nafarroara eramane zituen ardiok, oinez. Txakurra ere saldu zuen, baina egun batzuetara etxean agertu zitzaizen berriro.

6. Gizona txofer

- **Erref:** MAR-053/008
- **Iraupena:** 0:01:46. **Hasi:** 00:15:38. **Bukatu:** 00:17:24
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Baserrria » Baserriko lanak » Herrira saltzera, erostera
- Lanbideak » Beste batzuk
- Ekonomia eta industria » Lan-baldintzak

Laburpena:

Gregoria ezkondu zenean, ez zen kotxerik ikusten Markinan eta biderik ere ez zegoen baserrietara. Orduan hasi zen gizona kamionetarekin inguruko emakumeak Ondarroara eramaten. Hauek fruta, esnea eta, oro har, baserriko produktuak saltzen zituzten Ondarroan. Hogeita zortzi urte eman zituen txofer eta gero lantegian hasi zen, gizarte segurantzaz eta guzti.

7. Orain dena da bidea, taberna eta denda

- **Erref:** MAR-053/011
- **Iraupena:** 0:01:16. **Hasi:** 00:19:26. **Bukatu:** 00:20:42
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Iritziak
- Herria, azpiegitura » Berrikuntzak » Beste aurrerapen batzuk
- Lanbideak » Negozioak, dendak

Laburpena:

Lehen ere taberna asko zegoen Markinan, baina orain askoz gehiago. Amamak esaten ei zuen: munduaren azkena datorrenean dena izango da bidea, atean atean taberna eta denda. Gregoriak nahiago ditu betiko dendak, denda txikiak.

8. Kafea txikoriarekin eta ilintiarekin

- **Erref:** MAR-053/013
- **Iraupena:** 0:01:44. **Hasi:** 00:21:36. **Bukatu:** 00:23:20
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Ohiturak eta bizimodua » Elikadura » Jatekoa eta edatekoa
- Lanbideak » Negozioak, dendak

Laburpena:

Lehengo dendak ezberdinak ziren; olioak, esaterako, mangera moduko batekin ateratzen zuten. Kafea ere ez zen paketeetan saltzen, ontzaka saltzen zuten. Kafezaleak ziren euren etxean, baina txikoria ere botatzen zioten. Kafeak gora egiteko ilintia sartzen zioten.

9. Ardoa aitarentzat

- **Erref:** MAR-053/015
- **Iraupena:** 0:01:20. **Hasi:** 00:23:55. **Bukatu:** 00:25:15
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Familia eta harremanak » Sexua eta generoa » Genero berdintasuna
- Ohiturak eta bizimodua » Elikadura » Jatekoa eta edatekoa
- Baserría » Baserriko lanak » Herrira saltzera, eroatera

Laburpena:

Azukrea eroatera joaten zirenean, libra edo kiloak eskatzen zuten. Ardoa Gabonetarako eta gonbidatu egunetarako baino ez zuten erosten. Bestela, aita baino ez zuen edaten, txikitoa. Bost kuartilluko botila erosten zuten etxean edukitzeko.

10. Etxeko jatekoak: ortuaria, txerrikiak eta behi-okela

- **Erref:** MAR-053/016
- **Iraupena:** 0:01:23. **Hasi:** 00:25:15. **Bukatu:** 00:26:38
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Ohiturak eta bizimodua » Elikadura » Jatekoa eta edatekoa

Laburpena:

Berakatz asko jaten zen baserrian, berakatz-salda eta berakatz-zopa. Sasoiko

ortuariak ere ohikoak ziren: ilarrak, patatak... Lehen garbiak ziren ortuariak, botika bakoak. Txerriak eta behi-okela ere jaten zituzten, etxean hazitakoa. Indaba asko hartzen zuten eta saldu ere egiten zuten.

11. Artorako eta indabarako lurrak

- **Erref:** MAR-053/017
- **Iraupena:** 0:01:35. **Hasi:** 00:26:38. **Bukatu:** 00:28:13
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Baserría » Baserriko lanak » Lurra lantzea
- Baserría » Baserriko lanak » Baratzeta eta soroa
- Baserría » Baserriko lanak » Sagarra, sagastiak

Laburpena:

Lur-arinak dira euren ingurukoak, indaba-lekua ("inddar-lekuek"). Beste batzuk, osterak, artorako lur hobeak dira. Horrez gain, lurra ondo zaindu beharra zegoen, karearekin eta simaurrarekin. Berakatz eta tipula ederrak hartzen zituzten eta baita sagarrak ere. Azken hauek Durangon saltzen zituzten.

12. Berakatzazazpi gaixoren kontrakoa

- **Erref:** MAR-053/019
- **Iraupena:** 0:01:01. **Hasi:** 00:29:18. **Bukatu:** 00:30:19
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Ohiturak eta bizimodua » Elikadura » Jatekoa eta edatekoa
- Ohiturak eta bizimodua » Kontakizunak eta sinesmenak » Esaerak

Laburpena:

Zaharrek berakatzazazpi gaixoren kontrakoa dela esaten zuten. Berakatz eta tipula asko erabili izan dituzten sukaldatzeko.

13. Indabak eta sagarrak saldu

- **Erref:** MAR-053/020
- **Iraupena:** 0:00:50. **Hasi:** 00:30:19. **Bukatu:** 00:31:09
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Baserría » Baserriko lanak » Herrira saltzera, erostera
- Ohiturak eta bizimodua » Elikadura » Jatekoa eta edatekoa

Laburpena:

Ortuan letxuga, porrua, aza eta azalorea hartzen zuten. Etxerako izaten ziren, ez zituzten saltzen. Indabak eta hainbat sagar klase izaten ziren saltzen zirenak, erregaterei. Garia ere etxerako izaten zen eta sobratzen zena ganaduentzat.

14. Sagar klaseak

- **Erref:** MAR-053/021

- **Iraupena:** 0:00:49. **Hasi:** 00:31:09. **Bukatu:** 00:31:58
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Baserria » Baserriko lanak » Herrira saltzera, erostera
- Ohiturak eta bizimodua » Elikadura » Jatekoa eta edatekoa

Laburpena:

Hainbat sagar klase batzen zituzten: gazak, urtebetea, bost-kantoiak, gorri-garratzak... Sagarrondoak ondo zaintzen zituen aitak, simaurrarekin eta karearekin. Indabak eta sagarrak baino ez zituzten saltzen.

15. Etxean beheko sua

- **Erref:** MAR-053/023
- **Iraupena:** 0:01:57. **Hasi:** 00:32:52. **Bukatu:** 00:34:49
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Familia eta harremanak » Lagunartea eta familia » Etxearen egitura
- Ohiturak eta bizimodua » Elikadura » Jatekoa eta edatekoa

Laburpena:

<p>Beheko sua zeukaten etxean eta laratzuan esekitzen zituzten lapikoak. Etxean txapa jarri zutenean Gregoriak hogei bat urte eduki zituen. Lehen, beheko suarekin konpontzen ziren: trebera, parrilla, pareta... Eguerdian lapikokoa jaten zuten zezinarekin, indabak eta babak batez ere.</p>

16. Afaria eta gosaria

- **Erref:** MAR-053/024
- **Iraupena:** 0:01:46. **Hasi:** 00:34:49. **Bukatu:** 00:36:35
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Ohiturak eta bizimodua » Elikadura » Jatekoa eta edatekoa

Laburpena:

Bidea konpontzera joaten zirenean ardoa eta ogia ematen zieten jateko. Afaltzeko ilarrak patatekin, porru-patata, aza edo berakatz-zopa prestatzen zuten. Goizean berakatz-salda eta taloa edo morokila hartzen zuten. Arrainduna etxera etortzen zitzaien buruan otzara zuela. Txerria urte guztirako edukitzen zuten.

17. Neskame Lekeition gerra sartu zenean

- **Erref:** MAR-053/025
- **Iraupena:** 0:01:43. **Hasi:** 00:36:35. **Bukatu:** 00:38:18
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Politika » Gerra zibila (1936-1939) » Gerraren hasiera
- Lanbideak » Neskameak
- Politika » Gerra zibila (1936-1939) » Gerran hildakoak eta zauritutakoak

Laburpena:

Gerra sartu zenean, Lekeition egon zen neskame. Kapitain baten etxean egon zen eta bere ardura mahaia zerbitzatzea eta erosketak egitea zen. Aitak etxera etortzeko agindu zion gerra sartu zenean. Neba bi joan ziren gerrara, bat hil egin zen eta bestea zauritu. Gerra amaitu zenean, Erdotza jauregira joan zen Gregoria neskame.

18. Irratiak eta arropa zuriak entregatu beharra

- **Erref:** MAR-053/026
- **Iraupena:** 0:03:28. **Hasi:** 00:38:18. **Bukatu:** 00:41:46
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Politika » Gerra zibila (1936-1939) » Borroka
- Politika » Gerra zibila (1936-1939) » Errepresioa
- Lanbideak » Neskameak

Laburpena:

Behin, gerra hasi berritan, bonbak botatzen ikusi zituen Gregoriak Lekeition. Beste behin, esku bonba bat hartu zuen etxekoei erakusteko. Neskame zegoen etxekoak abertzaleak ziren eta bitxiak ezkutatu behar izan zituzten. Gerra sasoian, irratia eta arropa zuriak entregatzeko agindua zabaldu zuten.

19. Baliozko gauzak kendu eta ilea moztu

- **Erref:** MAR-053/029
- **Iraupena:** 0:02:02. **Hasi:** 00:42:58. **Bukatu:** 00:45:00
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Politika » Gerra zibila (1936-1939) » Borroka
- Politika » Gerra zibila (1936-1939) » Errepresioa

Laburpena:

Frontea sartu zenean, milizianoak sartu zitzaizkien etxera. Markinan ez zuten ezer apurtu, baina Gernikan dena apurtu zuten. Markinako batzuei ilea moztu zieten, zaharrei-eta. Baliozko gauzak ere kentzen zituzten, arropa zuriak eta, eta batzuei lursailak ere bai.

20. Aitagarreba preso

- **Erref:** MAR-053/030
- **Iraupena:** 0:02:01. **Hasi:** 00:45:00. **Bukatu:** 00:47:01
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Politika » Gerra zibila (1936-1939) » Errepresioa

Laburpena:

Gerra amaitu zenean uralita eta alanbra-hesiak eramaten zituen jendeak Akarregiko frontetik. Aitagarrebak ere uralita hartu eta tejobanan gorde zuen. Karlistek denuntzia jarri zioten eta preso eraman zuten. Arropa zuriak eta izarak entregatzeko agindua eman zuten francotarrek.

21. Errotara gauez

- **Erref:** MAR-053/033
- **Iraupena:** 0:02:56. **Hasi:** 00:52:03. **Bukatu:** 00:54:59
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Baserría » Baserriko lanak » Errota
- Ohiturak eta bizimodua » Kontakizunak eta sinesmenak » Gertaera izugarriak eta ezbeharrak

Laburpena:

Gerraostean errotak itxita egon ziren eta gauez joan behar izaten zuten, basorik baso, Muxotik zehar. Eguna zabaldu orduko heltzen ziren etxera. Gregoriaren amama gaztea zenean, lapurrak sartu ziren Muxon.

22. Errazionamendu gogorragoa batzuentzat

- **Erref:** MAR-053/035
- **Iraupena:** 0:01:42. **Hasi:** 00:56:06. **Bukatu:** 00:57:48
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Politika » Gerra zibila (1936-1939) » Errepresioa
- Politika » Gerraostea eta Francoren diktadura » Ekonomia gerraostean

Laburpena:

Errozaionamenduan libra bat orio eta libra bat azukre ematen zuten. Gero, esne kondentsatua ematen hasi ziren. Irratia edukitzearren ere ordaindu behar izaten zuten. Hala ere, ezberdin tratatzen zituzten herritar batzuk eta besteak.

23. Labasua eta errotara joatea gauez

- **Erref:** MAR-053/037
- **Iraupena:** 0:01:03. **Hasi:** 00:58:28. **Bukatu:** 00:59:31
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Baserría » Baserriko lanak » Errota
- Politika » Gerraostea eta Francoren diktadura » Ekonomia gerraostean

Laburpena:

<p>Batzuek baserriko ogia saltzen zuten gerraostean. Kaleko jendeak estraperloan erosten zuen. Orduan gauez egiten zuten labako sua eta baita errotara joatea ere. Eurak ia Gizaburuagaraino joaten ziren errotara eta Aulestiko dendan geratzen ziren txokolatea eroatera.</p>

24. Argia bai, baina urik ez etxean

- **Erref:** MAR-053/039
- **Iraupena:** 0:02:05. **Hasi:** 01:01:18. **Bukatu:** 01:03:23
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Ohiturak eta bizimodua » Jantzi eta orraztu » Arropa garbitzea

- Herria, azpiegitura » Berrikuntzak » Argindarra eta ura

Laburpena:

Etxean ez zeukaten urik eta patin bat egin behar izan zuten etxearen kontran. Edateko iturriko ura ekartzen zuten. Argia, oster, beti eduki izan dute; nahiz eta intentsitate gutxikoa izan. Arropak garbitzeko, lixiba egiten zuten etxean, tina batean eta surtako hautsa botata.

25. Udan errekarara lixiba egitera

- **Erref:** MAR-053/040
- **Iraupena:** 0:01:27. **Hasi:** 01:03:23. **Bukatu:** 01:04:50
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Herria, azpiegitura » Berrikuntzak » Argindarra eta ura
- Ohiturak eta bizimodua » Jantzi eta orraztu » Arropa garbitzea

Laburpena:

Udan, aitzak ganaduekin ekartzen zuen barrika bete ur. Etxeko ura arin amaitzen zen eta horregatik errekarara joaten ziren lixiba egitera. Orduko plantxak baporezkoak izaten ziren. Domeketako arropa baino ez zuten plantxatzen.

26. Eskolan zigorrak euskaraz egitearren

- **Erref:** MAR-053/042
- **Iraupena:** 0:01:46. **Hasi:** 01:05:15. **Bukatu:** 01:07:01
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Ohiturak eta bizimodua » Hezkuntza » Eskola
- Euskara » Euskararen egoera

Laburpena:

Neguan, beharrik ez zegoenean, joaten zen Gregoria eskolara, oso gutxitan. Gerra aurrean joan zen eskolara eta erdaraz egiten zuten bertan. Euskaraz egiten zutenean komunera bialtzen zituzten umeak edo artagarauen gainean belauniko ipintzera behartzen zituzten.

27. Neskek erabakitzen zuten norekin dantzan egin

- **Erref:** MAR-053/045
- **Iraupena:** 0:02:56. **Hasi:** 01:10:30. **Bukatu:** 01:13:26
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Familia eta harremanak » Lagunartea eta familia » Etxeko giroa
- Ohiturak eta bizimodua » Erljioa » Elizkizunak eta otoitzak
- Aisia » Jai-giroa » Erromeriak

Laburpena:

Neskak hasten ziren dantzan erromerian eta mutilak hurbiltzen zitzaizkien. Gustuko ez zutenari ezetz esaten zioten neskek. Hamazortzi bat urte zituztela hasten ziren erromerietara joaten. Hala ere, aitari ez zitzaion gustatzen eta

goiz itzuli behar izaten zuten etxera. Erromeria aurretik, gainera, elizakora joan behar izaten zuten.

Gandiaga Onaindia, Gregoria | ahotsak.eus Orr.

CC-by-sa | Ahotsak.eus

Badihardugu Euskara Elkarte

Markeskua Jauregia, 20600 Eibar

943121775 - ahotsak@ahotsak.com